

21/V/1977

Fantasmes

Deixeu, una vegada més, que ens inspirem en un article del nostre amic Espinàs, que l'altre dia ens parlava de fantasmes (rurals, electorals). Potser va sobtar algun dels seus fidels lectors que parlés de LES fantasmes i DELS fantasmes. Però la cosa és més clara que l'aigua. Recollint l'ús popular, el Diccionari Fabra admet per a fantasma, com a forma del femení, el significat de «persona simulant una aparició, un espectre», i per a la forma masculina del mateix nom, «imatge mental d'un objecte, especialment il·lusòria, delusòria; fig. que no té d'una persona o cosa sinó l'aparença». Les fantasmes, doncs, són el que a les Balears anomenen bubotes (o babotes: persones de carn i ossos, amants de la gresca o de les bromes malignes, que s'exposen a rebre una bona vergassada; els fantasmes, en canvi, són el producte de la fantasia, de la superstició, de les al·lucinacions, del remordiment, o de simples fenòmens naturals, com el famós espectre de Brocken.

Per a la designació dels diversos éssers més o menys fantasmals, hem incorporat també al nostre lèxic els termes, podríem dir «tècnics», més usuals en altres llengües: aparició, visió, espectre, esperit (o mal esperit, ectoplasma, així com incube i súcube, que ja no són pròpiament fantasmes sinó més aviat diables infernals. La famosa obra Espectres, del noruec Ibsen (traduïda al català per Fabra i Casas-Carbó) es coneix a les nostres latituds amb un títol que no correspon exactament al de l'original, que designa, diuen, un tipus de visió fantasmagòrica molt peculiar.

Però en tots aquests casos es tracta, més aviat, de fantasmes literaris o importats. Hi ha un altre nom per a designar certs fantasmes autòctons reals —voiem dir: en què hom creu, o que tem, realment. En diuen la Por, que té un valor, doncs, gairebé de nom propi. Girona i Casagran localitza la Por al castell de Sales de Llerca, però en tenim altres referències de la mateixa comarca de la Garrotxa i de la Plana de Vic. Lingüísticament, aquesta denominació representa un cas curiosíssim de metonímia, en què es designa la causa amb el nom de l'efecte, és a dir, la sensació, la qual resulta, així, personalitzada.

ALBERT JANE